

УДК 94(477:341.218)«1919.01.22»

DOI: 10.31651/2076-5908-2019-2-52-62

ЯЦЕНЮК Галина Миколаївна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича
Orcid ID: 0000-0002-9916-8246
e-mail: yatseniuk@ukr.net

АКТ ЗЛУКИ 22 СІЧНЯ 1919 р. ОЧИМА ГАЛИЦЬКОГО ДИПЛОМАТА (ЗА СПОГАДАМИ Л. ЦЕГЕЛЬСЬКОГО)

У статті проаналізовано дипломатичні переговори між урядом ЗУНР та урядом Директорії, щодо соборності українських земель та військової взаємодопомоги. Особлива увага зосереджена на участі в даних переговорах дипломата Лонгина Цегельського, який репрезентував уряд ЗУНР. Авторка статті вказує на особливу ключову роль Л.Цегельського в підписанні акту злуки ЗУНР та УНР.

Ключові слова: ЗУНР, УНР, УЦР, мемуари, національно-визвольні змагання, соборність, переговори.

Постановка проблеми. Початок ХХ ст. приніс кардинальні зміни в суспільстві, як в політичній так і соціально-економічній сфер: відбувається активізація громадського руху; виникає цілий ряд політичних партій різного спрямування; формується власний український уряд. Кожна політична сила, та кожен представник новоутвореного українського уряду які виникали, прагнула до змін в державному житті України. Для новостворених політичних та громадських сил необхідне було ширше поле діяльності, та в перші роки ХХ ст. через суворий контроль з боку російського уряду це не вдавалось. Радикальні зміни принесла Перша світова війна, в ході якої розпалась Російська імперія, що стало початком революційних подій на території України та створенням нової держави Україна. В період з 1917 по 1921 рр. діяли такі українські уряди як Українська Центральна Рада, Гетьманат Павла Скоропадського, Директорії, уряд Західноукраїнської Республіки (ЗУНР). Керівники діючих урядів та їх активні учасники намагались використати історичний шанс і відродити цілісну українську державу.

Одним із активних учасників національної революції був Лонгин Цегельський, який ще будучи студентом, в 1900 р. виголосив реферат в якому теоретично обґрунтував ідею самостійності України. Згодом, в 1918 р., ставши міністром в уряді ЗУНР приклав максимум зусиль, щоб процес об'єднання України був реалізований.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Довгий час про вклад Л. Цегельського в розбудову держави майже нічого відомо не було, окрім статті в «Енциклопедії Українознавства» [1], виданої в 1984 р. в Парижі. Тільки з проголошенням незалежності ситуація змінилась, і дослідники почали звертатись до такого виду джерела як мемуари, які стосуються подій революції 1917-1921 рр. Зокрема, вийшли роботи Р. Ковалюк «Український студентський рух на західних землях ХІХ-ХХ ст.» [2], М.Здоровеги «Суспільно-політичні погляди погляди Лонгина Цегельського» [3], В.Расевича «Меморандум від липня 1915 р. до австрійського уряду про необхідність уживання національної назви «українці»» [4], М.Полич «Суспільно-політична діяльність Лонгина Цегельського в добу Української революції 1917-1921 рр.» [5], І.Іваницького «Лонгин Цегельський «Від легенди до правди»: ключові проблеми» [6]. Також діяльність

Л.Цегельського висвітлена в загальних історичних дослідженнях, які стосуються історії визвольних змагань, зокрема це роботи, І.Сохоцького, С.Шевчука, В.Вериги, М.Стахіва [7; 8; 9; 10] та ін.

Мета роботи – проаналізувати наукове обґрунтування Л. Цегельським ролі лідерів Західноукраїнської Народної республіки в процесі об'єднання українських земель та проголошенні Акту Злуки.

Виклад основного матеріалу. Початок ХХ ст. характеризувався активними змінами в суспільно-політичному житті України. Особливо це проявилось в діяльності перших політичних партій, які діяли як на території західноукраїнських земель, так і на території Наддніпрянщини. Незважаючи на різницю в програмах, більшість з них в кінцевому результаті прагнули об'єднання та самостійності України. Однак, під тиском обставин довгий час цю ідею реалізувати не вдавалось, зміни приніс 1917 р.. Лютнева революція, яка відбулась в Росії спонукала українських політичних та громадських діячів об'єднатись та створити власний український уряд – Українську Центральну Раду. В перші роки революції українські землі продовжували бути розділені, тому представники західної України вирішили теж діяти активно і зуміли утворити власний уряд – ЗУНР.

Більшість учасників визвольних змагань залишили після себе спогади, які дають нам можливість краще розуміти всі ті політичні процеси, які відбувались сто років тому. Одним із безпосередніх учасників був Л.Цегельський. Він єдиний з міністрів ЗУНР та єдиний представник української репрезентації в австрійському сеймі та член Української Головної Ради, хто залишив по собі спогади, які виклав в праці «Від легенд до правди». Дана мемуарна праця охоплює період з листопада 1918 р. до лютого 1919 р. Хронологічно це досить короткий період, однак він є надзвичайно насиченим в плані подій, які відбувались в Україні. Однією з ключових тем праці є процес об'єднання українських земель в єдину Українську Народну Республіку.

Перший український революційний уряд – УЦР, формуючи свої ключові завдання одним із найважливіших вважав національно-територіальну автономію, під якою розумілось об'єднання всіх етнографічних українських земель в одну територіальну одиницю. М.Грушевський так окреслив територію майбутньої автономної України: «Українці хочуть, щоб з українських земель Російської держави, була утворена одна область, одна національна територія. Сюди, значить, мусять увійти губернії цілком, або в переважній частині українські – Київська, Волинська, Подільська, Херсонська, Катеринославська, Чернігівська, Потавська, Харківська, Таврійська і Кубанська. Од них треба відрізати повіти і волості неукраїнські – як, скажімо, північні повіти Чернігівської губ., східні – Кубанської тощо, а прилучити натомість українські повіти сусідніх губерній, як Хотинський і Акерманський Бессарабської, східні частини губернії Холмської, полудневі окрайці губ. Гродненської, Мінської, Курської, західні частини Воронежчини, Донщини, Чорноморської і Ставропольської губ. Так утвориться територія, де українська людність становитиме більшість (у містах тепер українців менше, але міста мусять іти за більшістю окресленої території)» [11, 126]. Однак Західноукраїнські землі в цей перелік не входили.

Лідери УЦР вважали, що населення Галичини і Буковини саме має вирішити куди вони хочуть, чи залишитись в складі Австро-Угорщини, чи приєднатись до Великої України.

Як вказує Л.Цегельський галицькі політики в перші місяці 1917 р. теж не думали про злуку. «... Вони сліпо держались цісарської волі...» [12, 27]. На думку Л. Цегельського це пов'язано з тим, що лідери УЦР не мали великої підтримки за собою, оскільки не зуміли вирішити ряд соціально-економічних проблем.

Активізація політичної співпраці між лідерами західної України та лідерами Великої України відбулась тільки після підписання Брестського мирного договору 9 лютого 1918 р.

між Четверним союзом та УНР. Згідно з яким ті частини Східної Галичини, де «переважало українське населення, відділялися від королівства Галичини і злучалися з Буковиною в один суцільний коронний край» [13, 146].

З приходом до влади гетьмана П. Скоропадського ситуація знову змінюється. «Значить – відносини в Україні були дуже непевні. Одинокую значною клясою, що щиро стояла за Гетьманом, були хлібороби, цебто заможні фермери: козаки і т.зв. куркулі – заможні і середньо-заможні селяни... Треба пам'ятати, що у Великій Україні, а особливо за Дніпром та південно-степовій частині. Соціальні відносини на селі були інші як у Галичині» [12, 28], а тому це стримувало якийсь час політичних діячів Галичини і Буковини від активної співпраці з Гетьманом. Лідери політичних партій Галичини постійно побоювались нового перевороту та захоплення в більшовиками влади в Києві. Галицькі політики, як зазначає Л. Цегельський вважали, що їхні колеги з Наддніпрянщини не здатні правити державою. Особливо непокоїлись, що в разі конфлікту Гетьмана з Німеччиною Україна знову буде захоплена більшовиками. Тому «зв'язувати Галичину, будь-що-будь упорядковану та зорганізовану, з такою Україною, національно несвідомою, занархівованою та збольшевиченою вважали ми крайнім ризиком, «скоком у темноту» [12, 29]. Тому галицькі політики вирішили дочекатись слушного моменту і тільки тоді піднімати питання об'єднання.

У вересні 1918 р. ситуація на західноукраїнських землях різко змінилась через загальний революційний процес, який охопив Східну Європу. 12 жовтня 1918 р. представники польських кіл із Галичини на прийнятті у імператора заявили від імені Галичини, що вони відокремлюються від Австрії і возз'єднуються з Польщею.

У зв'язку з цим у Львові організовано гурток українських старшин, який називався «Центральний Військовий Комітет». Цей комітет відповідав за оборону української Галичини й планував перебирання влади українцями у краї [14, 11].

Одночасно у вересні 1918 р. Український парламент двічі відряджав Л. Цегельського до Києва, з метою досягнути порозуміння з гетьманом П. Скоропадським щодо майбутніх планів, в т. ч. державності України та зустрітись з представниками опозиційного уряду, який очолювали В. Винниченко та С. Петлюра. «Ми бажали успіху Гетьманові та старались впливати на придніпрянських українських інтелігентів-лідерів... щоб вони не робили заколоту чи повстань» [12, 29]. З Києва Л. Цегельський повернувся з не дуже втішними новинами. В ході розмови з представниками «Українського національного Союзу» він зрозумів, що повстання буде, а тому вважав, що далі треба вести дуже обережну політику, щоб уберегти Галичину від анархії та руїни. Однак політична ситуація стрімко змінювалась

16 жовтня 1918 р. австрійський імператор Карл I звернувся з маніфестом «До моїх вірних австрійських народів», в якому дав згоду на перебудову Австрії в союзну державу, в якій «кожне плем'я на території, яку воно заселяє, творить свій власний державний організм... Створені з депутатів парламенту кожної нації національні ради повинні регулювати взаємні інтереси і підтримувати зв'язок з моїм урядом» [15].

Як результат 18-19 жовтня 1918 р. у Львові був скликаний з'їзд мужів довір'я з цілого краю. Це були представники усіх політичних партій Галичини, Буковини, депутатів австрійського парламенту галицького і буковинського сеймів, духовенства. Згідно з планом, на цьому з'їзді мала бути утворена конституанта (Українська Національна Рада) і проголошена українська державність. Під час роботи УНРади 19 жовтня до неї надійшла відозва від угорських українців (Закарпаття), що засвідчувало усвідомлення ними своєї національної належності та зв'язку з усім українським народом. Зачитана привселюдно, вона закінчувалася словами: «Ви, наші рідні браття, повинні стати за нами і з'єднати з собою. Наш народ дожидає того спасення, щоби раз вже висвободитися від ярма другого народу» [16, 113-114].

Виходячи з складної політичної ситуації, пов'язаної з гострим національним суперництвом в самій Австро-Угорщині, непевного становища української державності в Наддніпрянській Україні, УНРада прийняла рішення утворити самостійну державу, котра виходячи з розвитку подій увійшла б до Соборної України або певний час знаходилася б у федеративному союзі з Австрією. Українська Національна Рада (УНРада), створена 18 жовтня у Львові як Конституанта (Конституційні Збори) українського народу, що проживав на своїх етнографічних землях в Австро-Угорській імперії, стала вищим законодавчим органом відроджуваної національної державності [17, 511-512]. 19 жовтня УНРада прийняла постанову про утворення Української Держави на українських етнографічних землях у складі Австро-Угорщини та закликала національні меншини направити своїх представників до УНРади пропорційно кількості населення. Президентом УНРади став Євген Петрушевич.

Того ж дня УНРада випустила «Відозву» до українського народу, в якій виголошувалося: «Дня 19 жовтня твоєю волею утворилася на українських землях бувшої австроугорської монархії Українська Держава і її найвисша власть, Українська Національна Рада.

З нинішнім днем Українська Національна Рада обняла власть в столичнім місті Львові і на цілій території Української Держави» [17, 514-515.].

Варто зауважити, що назву «Українська Держава» для молодого державного утворення в Західній Україні було обрано не випадково, а з огляду на чинну Українську Державу в Наддніпрянській Україні на чолі з гетьманом П. Скоропадським. У такий спосіб західні українці ототожнювали себе як єдиний організм з усім українством зі столицею у Києві з перспективою, в разі зміцнення Української Держави, об'єднання з нею. «Якщо Гетьман удержиться та закріпить Велику Україну як самостійну державу, тоді будемо старатись об'єднатись. Коли це було б наразі неможливе, то виждемо – бо в кожному разі матимемо аж дві українські держави» [12, 31].

В ніч на 1 листопада у Львові відбувся переворот за участі УСС на чолі з Д.Вітовським, які привів до влади УНРаду.

Л. Цегельський. як один із учасників перевороту розумів, що не все так просто. Всіх лідерів УНР чекають великі труднощі: «Та нема вороття. Національно-історична конечність каже нам – хоч би лиш для історії. Для традиції грядучому поколінню – робити переворот, захоплювати владу, творити українську державу на землях Данила та Льва, хоч би і цей почин мав трагічно скінчитись.... Або добути – або дома не бути! Оцей клич Мазепи звучав у моїх вухах. Нема вороття! Нема й іншого шляху!» [12, 43].

Оскільки лідери УНР розуміли, що в них не достатньо військової сили, то 5 листопада УНРада вислала до Києва двох представників (О. Назарука і М. Шухевича), щоб встановити контакт із гетьманським урядом, отримати від нього допомогу (передусім військову) і визначитися щодо якнайшвидшого об'єднання західноукраїнських земель з Наддніпрянською Україною.

«Обєднати Галичину з Українською Державою то не така легка й проста справа, як це одним віддихом сказати або в газеті написати. ... Ми з серця бажали Гетьманові успіху, бо вірили, що він одинокий може ще доконати чогось позитивного на Великій Україні. Ми старались впливати на його соціалістичних та республіканських опонентів, щоб вони погодились із Гетьманом та допомогли йому (а бодай не перешкоджували!) будувати українську державу» [12, 45-46].

6 листопада 1918 р. О. Назарук і М. Шухевич були прийняті гетьманом П. Скоропадським. Делегати просили допомоги у протидії полякам. Уряд виділив з державної скарбниці графою надзвичайних видатків у допомогу Західній Українській Республіці 6 млн крб, кілька вагонів одягу, взуття, зброї, цукру, 10 млн австрійських крон. Крім того, нелегально

в розпорядження Української Галицької армії (УГА) було надано летунську сотню. Також перейти кордон на допомогу ЗУНР було запропоновано й корпусу січових стрільців з броневантами і важкою артилерією²⁶. Проте самі січові стрільці, готуючись у той час до повстання проти гетьмана, відмовились їхати в Галичину [17, 516].

Також на жаль не повернувся з Києва О.Назарук, який після переговорів з В.Винниченком вирішив залишитися в Києві і взяти участь в перевороті проти Гетьмана. М. Шухевич повернувшись до Львова повідомив, про підготовку анти гетьманського повстання за участі корпусу січових стрільців. А це означало, що наддніпрянської Української Держави не стане, а має знов відродитися УНР. За таких умов, 9 листопада на засіданні Національної Ради було вирішено дати державі іншу назву – Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР). До її складу, крім Східної Галичини, мали увійти Північна Буковина і Закарпаття.

13 листопада 1918 р. було офіційно проголошено утворення Західно-Української Народної Республіки. «Простір Західно-Української Народної Республіки покривається з українською суцільною етнографічною областю в межах бувшої австро-угорської монархії – то є з українською частиною бувших австрійських коронних країв Галичини з Володимирією і Буковини та з українськими частинами бувших угорських столиць (комітатів): Спиш, Шариш, Земплин, Уг, Берег, Угоча і Марморос – як вона означена на етнографічній карті австрійської монархії Карла барона Черніга», – зазначалося в законі [17, 514-516]. Перебравши до своїх рук основні державні установи, українці розпочали формування системи виконавчої та законодавчої влади.

Однак уряду ЗУНР не вдалось без допомоги від Великої України надовго втримати Львів. 22 листопада місто було захоплене поляками. Уряд змушений був переїхати до Тернополя.

Водночас політичне керівництво ЗУНР розпочало зближення з Директорією. Незважаючи на складне становище обох нових національних державних утворень, їхнє керівництво продовжувало справу об'єднання України. Розуміючи, що возз'єднання могло реалізовуватися тільки на ґрунтовних правових засадах, Державний секретаріат ЗУНР виробив проект попереднього договору і направив до Директорії, яка перебувала в той час у Фастові, делегацію, яку очолював Л. Цегельський [17, 523]

«До цієї місії вибрано мене головою, мабуть тому, що я однаково добре знав та був у добрих відносинах як з членами гетьманської влади та і з членами революційної Директорії... До помочі і як товариша в тій місії додали мені д-ра Дмитра Левицького» [12, 115].

Зустрівшись з представниками Директорії у Фастові Л.Цегельський розпочав переговори з метою отримання допомоги. Однак як видно з детального опису подій в праці мемуариста він не був впевнений, що Директорія зможе надати необхідну допомогу. Військо яке вона сформувала переважно складалося з селян та робітників, які «коли облога Києва скінчилась, то ця «революційна армія, розійшлась домів, забираючи зі собою кожухи, чоботи, шапки, коци, кіси...» [12, 131].

В ході переговорів Л. Цегельський познайомився з усіма членами уряду і дав кожному з них детальну характеристику. Виходячи з роздумів Л.Цегельського видно що найбільше враження на нього справив Опанас Андрієвський, якого мемуарист називає «першим по розуму», решта ж членів Директорії викликали великі сумніви. Л.Цегельський вважав що уряд Директорії є досить непевний, але в зв'язку з тим, що це єдиний український уряд то переговори мусили відбутись.

Переговори відбувались досить складно і напружено. Перший конфлікт виник через формулювання назви, проф. Швець звинуватив уряд ЗУНР, що вони у зверненні вказали, що приїхали до уряду Української Держави, а вони Республіка. «Ось тобі правитель України.

То республіка в нього не держава... А може він має рацію.. Оця республіка дійсно не держава, а якесь безголова, безвластя, безлад, от і все поки що. Дальший розвиток подій тільки ствердив цю діагнозу» [12, 138-139].

Другий конфлікт виник через те що В.Винниченко звинуватив делегацію ЗУНР що вони не хочуть об'єднуватись з Директорією «Нам донесено ще зі Львова, що Ваша влада не хоче лучитися з Україною» [12, 139]. Однак Л. Цегельський заперечив ці слова. Остаточо конфлікт припинив Андрієвський, який пояснив всім присутнім що Л. Цегельський і Д.Левицький є представниками держави а тому переговори варто вважати офіційними.

Після детального обговорення проекту Директорія і делегація ЗУНР 1 грудня 1918 р. підписали Передвступний договір, автором якого виступив Л.Цегельський. У договорі говорилося: «Західноукраїнська Народня Республіка заявляє цим непохитний намір злитися в найкоротшій часі в одну велику державу з Українською Народньою Республікою, значить, заявляє свій намір перестати існувати як окрема держава, а натомість увійти з усею своєю територією і населенням як складова частина державної цілісності в Українську Народню Республіку... Правительства обох Республік уважають себе зобов'язаними сю державну злуку можливо в найкоротшій часі перевести в діло, щоб обі держави утворили справді одну неподільну державну одиницю...» [18, 254-256]. Від імені Директорії цей договір підписали В.Винниченко, О.Андрієвський, Ф.Швець і С.Петлюра, а від імені уряду ЗУНР – Л. Цегельський і Д.Левицький. ЗУНР зберігала за собою право «територіальної автономії, котрої межі означить в хвилі реалізації злуки обох республік в одну державну цілість окрема спільна комісія за ратифікацією її рішень компетентними правительственними державними органами обох Республік. Тоді також установлені будуть умовини злуки обох Держав» [17, 523].

Чому не відразу остаточний а тільки Передвступний, відповідь на це питання також знаходимо в спогадах Л. Цегельського. Справа в тому, що лідери Директорії після об'єднання хотіли направити в Галичину свого губернатора, однак лідери ЗУНР зважаючи на ряд обставин не погодились, оскільки «Ми хочемо мати свій сойм і свою провінційну владу, бо наші відносини дуже відмінні від ваших. Галичина від 1848 р. привикла до конституційно-парляментарного ладу, а ви його ще не мали. Галичина католицька і Церква в нас національна та займає поважне становище. А Ваша Україна православна і Церква у Вас зросійщена. Поки що неприхильна Українству. Галичина звикла до західно-європейського права, а у Вас закони російські, інакші» [12, 140]. Важливо те, що цю думку Л.Цегельського підтримав В.Винниченко, який підтвердив, що для Галичини краще буде якщо вона матиме автономію, головне щоб міжнародна політика, армія, торгівля, залізниця, пошта та телеграф були спільні з Києвом.

Ще одним не менш важливим дискусійним питанням було питання земельної реформи. Як видно з розмови лідери ЗУНР виступали за надання селянам землі в індивідуальну власність, а лідери Директорії говорили про соціалізацію.

Після офіційного підписання договору вирішувалось питання військової та фінансової допомоги. Отримавши військові боєприпаси та гроші делегація ЗУНР виїхала до Тернополя. Напередодні від'їзду лідери ЗУНР побачили двох арештантів, як виявилось це були генерали Гетьмана М. Омелянович-Павленко та Є. Мишковський. яких новий уряд Директорії арештував і хотів розстріляти, але Л. Цегельський виявив бажання забрати їх в Галичину і таким чином врятував їм життя.

В той час коли Л. Цегельський з Фастова добирався до Тернополя, Директорія підійшла до Києва. 14 грудня Гетьман зрікся влади, і 19 грудня Директорія урочисто в'їхала до Києва.

Дізнавшись про остаточну перемогу Директорії Л. Цегельський знову вирушив до Києва, щоб вже офіційно провести переговори щодо об'єднання двох держав. Ведучи переговори щодо об'єднання Л.Цегельський знайомився із ситуацією яка склалась в Києві після перевороту, і як видно з його спогадів те що він побачив справило на нього гнітюче враження: «На вулицях, по ресторанах, готелях видно зубожіння. На Хрещатику жебраків тьма... А що завтра? Що буде? А як прийдуть большевики? .. І я думав. Важкі рефлексії обсіли мою голову.» [12, 200].

Всі ці події ще раз переконали Л. Цегельського що влада Директорії навряд чи втримається надовго. Повернувшись з Києва в Станіслав він детально розповів керівництву ЗУНР все побачене. Члени уряду ЗУНР спочатку висловили думку, що можливо не варто зараз об'єднуватись, якщо на Велику Україну годі сподіватись. Але Л.Цегельського не зважаючи на власні сумніви, під час другої промови переконав керівництво продовжити намічений курс: «Панове, будьте приготовані на те, що за якийсь місяць-два большевицькі банди стануть на Збручі і нам треба буде утворити другий фронт на Збручі. Та будьте готові й на те, що однієї днини Директорія або злучиться з большевиками, або буде розстріляна, або опиниться в нас, по нашому боці Збруча, шукаючи захисту. Але, піддержуймо в засаді принцип злуки обох Україн, хоч би для історії» [12, 207].

3 січня 1919 р. на сесії УНРади у Станіславі було прийнято Ухвалу «Про злуку Західно-Української Народньої Республіки з Українською Народньою Республікою» в «одну, одноцілну, суверенну Народню Республіку», [12, 217] тобто ратифіковано Фастівську угоду від 1 грудня 1918 р.

Ратифікація відбувалась через відкрите голосування. Всі члени уряду ЗУНР та всі присутні одноголосно затвердили Передвтсупний договір. Голосування затвердив президент Є.Петрушевич: «Стверджую. Що резолюція про злуку Галичини й Буковини з Україною прийнята оце однодушно через акламацію. Оцим стверджую і оповіщаю. Що від цієї хвилини старинна галицько-володимирська волость входить у склад однієї і нероздільної, соборної і суверенної Української Держави. Соборній Україні Слава!» [12, 219].

Про цей факт державний секретар ЗУНР Д. Вітовський повідомив керівництво УНР: «До Головного Отамана Українського Республіканського війська С.Петлюри. Київ. Із Станіславова. 3/1. Українська Національна Рада Західно-Української Народньої Республіки на засіданні дня 3-го січня одноголосно ухвалила й торжественно проголосила прилучення своєї території до Української Народньої Республіки в одну одноцілну Українську Народню Республіку. Хай злука, спаяна спільною пролитою кров'ю обох бувших Республік, довершить мрію і щастя робочого українського народу» [17, 523]. На тому ж таки засіданні УНРади було також обрано делегацію з представників Галичини, Буковини і Закарпаття у кількості 36 осіб (Л.Бачинський, Л.Цегельський, Р.Перфецький, С.Вітик, письменник В.Стефанік та ін.), яка прибула до Києва 16 січня і взяла участь у спільних засіданнях Директорії і Ради народних міністрів УНР.

Делегацію від ЗУНР зустріли досить урочисто. На пероні їх чекала почесна чота Січових Стрільців під командуванням Є. Коновальця та грав гімн «Ще не вмерла Україна». Весь час і до дня Злуки делегація перебувала під опікою Січових Стрільців. Л.Цегельського приємно вразило в Києві ставлення до представників з західноукраїнських земель. Спостерігаючи за всіма цими подіями він зробив висновок, що «Київ і Україна вперше усвідомили собі, що таке Галичина, чим вона є для України – а саме, що вона не тільки якась там західна окраїна, але кузня української політичної думки. Культурний міст до Заходу, лабораторія свідомого Українства та ідеї української соборності» [12, 257].

22 січня о 12-й годині у Києві на Софіївському майдані у святковій обстановці (день був оголошений неробочим) відбулася урочиста церемонія Злуки.

Однак як зазначає Л. Цегельський «22 січня 1919 р. не dokonана злуки. Там її тільки торжественно проголошено, проклямовано. Злука dokonана була вже раніше. А то, що діялось на Софійській площі було лише урочисте, удраматизоване та символічне ствердження її назовні, для уяви широких мас і світу. Це було тільки небувале всенациональне свято. І був це заразом поклін традиції» [12, 258].

Члени УНРади були обрані до Президії Трудового конгресу (Т.Старух від галицьких партій, С.Вітик від українських соціал-демократів) та увійшли до його комісій (Т.Старух, І.Калинович, П.Шекерик-Доників). До складу Директорії був введений голова УНРади Євген Петрушевич. Члени УНРади А.Крушельницький, О.Назарук, Л.Цегельський, О.Безпалко і В.Темницький призначалися міністрами Української Народної Республіки. ЗУНР ставала Західною областю УНР (ЗО УНР). Було вирішено, що Декларацію про злуку мали затвердити Установчі збори, які передбачалося скликати найближчим часом з території всієї України. До того часу ЗО УНР залишалася при власних законодавчих і адміністративно-виконавчих органах влади – УНРаді й Державному секретаріаті. Було погоджено військове командування на фронтах, введено спільну валюту, створено окреме міністерство для справ ЗО УНР, а також обрано спільну делегацію на Паризьку мирну конференцію.

Хоч скрізь панував піднесений настрій Л.Цегельський не впевнений був що Злуку вдасться реалізувати в повному розумінні. «Я мав враження духовного роздвоєння: Наче одно моє «я» стоїть серед проводу Галичан, напроти моїх давніх знайомих – Винниченка, Петлюри, Мартоса, і свідомо повторяє слова політичної заяви. А друге моє «я» наче глядить збоку, як хтось з публіки, та роздумує... Перше моє «я» одушевляється. А друге «я» наче жаліє за першим та мало не плаче» [12, 256-257].

На жаль, як і передбачав Л. Цегельський об'єднання УНР і ЗУНР в одну державу через низку обставин не було тоді доведено до логічного завершення. Юридичний і правосильний акт злуки не означав реального злиття двох суб'єктів угоди в єдину державну структуру. Не стала Соборна УНР після злуки ані унітарним державним утворенням, ані федеративним. ЗУНР зберегла за собою власні органи законодавчої та виконавчої влади. Влада Директорії й надалі обмежувалася територією на схід від річки Збруч. Кожне з державних утворень продовжувало розпоряджатися власними військами. Остаточне рішення про зазначене державне злиття мали прийняти загальноукраїнські Установчі збори.

Отже, дві українські молоді держави об'єдналися лише формально, що було зумовлено низкою об'єктивними та суб'єктивних причинами. Головна з них – скрутне політичне та соціально-економічне становище, в якому опинилися Директорія УНР та її уряд, а також військова проблема. Вони змушені були під натиском більшовицьких військ залишити майже всю територію України.

Однак не зважаючи на поразку у ставленні державотворчої політики Директорії та ЗУНР, особа Л. Цегельського належить до когорти визначних діячів творення державності в 1918–1919 рр., які відзначалися патріотизмом, ораторськими здібностями та активною державно-політичною діяльністю. Його цілеспрямована позиція задля української державної ідеї проявлялась практично в усіх подіях та рішеннях за його участю. Очолюючи провідні міністерські відомства, від функціонування яких залежали важливі державні рішення, він був у постійному пошуку діалогу між наддніпрянськими та галицькими діячами через численні місії, зустрічі, переговори, а в кінцевому підсумку став біля витоків проголошення Акту Соборності українських земель.

«Ми злучили Галичину й Буковину з Придніпрянщиною, бо так нам казала соборна національна, всеукраїнська ідея і так нам диктувала історична рація. Перед світом, перед історією, перед нашим власним народом, що лише прокинувся до державного життя та перед грядущими поколіннями ми поставили доконаний історичний факт, на якому сперлася б уся дальша, будуча історія нашого народу!» [12, 222].

Висновки. Загалом Л. Цегельський був вправним політичним та громадським діячем, який вірно служив своєму народові, був справжнім патріотом своєї держави. Його активна дипломатична діяльність має неоціненне значення і є невід'ємним досвідом в напрямку національно-державної розбудови України. Його дипломатична та політична діяльність, яка була направлена на соборність українських земель має стати прикладом для сучасних політиків та дипломатів. Дії Л.Цегельського та всіх урядовців ЗУНР стали поштовхом для відродження і побудови української державності у новітній час історії України.

Список використаної літератури

1. Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. – Т. 10: Хмельницький Борис Ящуржинський Георгій / Гол. ред. В. Кубійович; Ред. кол.: А. Жуковський, І. Кошелівець (літ. ред.), В. Маркусь, О. Оглоблин, А. Фіголь, Ю. Шевельов, С. Янів (секр.). Наукове товариство ім. Шевченка. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – 488 с.
2. Ковалюк Р. Український студентський рух на західних землях XIX–XX ст. / Р. Ковалюк. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – 420 с.
3. Здоровега М. В. Суспільно-політичні погляди Лонгіна Цегельського: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01 / Здоровега Мар'яна Володимирівна. – Львів, 2010. – 20 с.
4. Расевич М. «Меморандум від липня 1915 р. до австрійського уряду про необхідність уживання національної назви «українці»» // Україна в минулому / НАН України, Ін-т укр. археографії, Львів. від-ня. Вип. 5: Збірник з нагоди 75-літнього ювілею І. Л. Бутича. – К. ; Львів, 1994. С. 72–180.
5. Полич М. «Суспільно-політична діяльність Лонгіна Цегельського в добу Української революції 1917-1921 рр.» / М. Полич // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення)». – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2012. Ч.1. – С. 147-150.
6. Іваницький І. Лонгін Цегельський. «Від легенд до правди»: ключові проблеми / Ігор Іваницький // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія / за заг. ред. І. С. Зуляка ; редкол.: М. Алексієвець, Л. Алексієвець, М. Бармак [та ін.]. – Тернопіль : [ТНПУ], 2015. – Вип. 1, ч. 2. – С. 152–157.
7. Сохоцький І. Визвольна боротьба на Західноукраїнських землях у 1918–1923 рр. / І. Сохоцький. – Філадельфія, 1956.
8. Шевчук С. Пора сказати правду про наші визвольні змагання добитись волі для Галицької землі 1918-1939 / С. Шевчук. – Торонто, Друкарня і видавництво В.Дідука, 1965. – 280 с.
9. Верига В. Визвольні змагання в Україні 1914-1923 рр.. У двох томах / В. Верига. – Т. 1. – Жовква, Видавництво Отців Василіан «Місіонер», 1998. – 524 с.
10. Стахів М. Західня Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918-1923. У 6 томах / М. Стахів. – Т. 3. – Скрантон: з друкарні Народної Волі. 1959. – 201 с.
11. Грушевський М. Якої автономії і федерації хоче України / М. Грушевський – К., Т-во «Знання» України, 1991. – 240 с.
12. Цегельський Л. Від легенд до правди: Спогади / Л. Цегельський. – Нью-Йорк; Філадельфія: Булава, 1960. – 313 с.
13. Дацків І. Б. Брест 1918: європейський прорив України: Монографія / І. Б. Дацків. – Тернопіль: Астон, 2008. – 254 с.
14. Лісоцька І. Р. Національно-визвольний рух у Східній Галичині в 1918–1921 рр.: військово-політичний аспект: автореф. дис... канд. іст. наук: 20.02.22 «Військова історія» / І. Р. Лісоцька; Держ. ун-т «Львів. Політехніка», Ін-т гуманіт. освіти. – Львів, 2000. – 19 с.

15. Wiener Zeitung. – 1918. – 17 Oktober. [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.wienerzeitung.at/themen/100-jahre-republik/100-jahre-republik-texte/1000860-Eine-Sterbe-und-eine-Geburtsurkunde.html>
16. Левицький К. Великий зрив (До історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та документів) / К. Левицький. – Львів, 1931. – 152 с.
17. Історія державної служби в Україні. У п'яти томах. [О. Г. Аркуша, О. В. Бойко, Є. І. Бородін та ін. ; відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій ; редкол.: С. В. Кульчицький (кер. авт. кол.) та ін.] ; Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії НАН України. – К. : Ніка-Центр, 2009. – Т. 1. – 544 с.
18. Відродження нації: (Історія української революції [марець 1917 р. - грудень 1919 р.]): [в 3 ч.] / В. Винниченко. – К. ; Відень: [Дзвін], 1920. Ч. 3. – Нью-Йорк: [б.в.]. – 1968. – 535 с.

References

1. *Encyclopedia of Ukrainian Studies. The dictionary part* (1984). Vol. 10. In V. Kubiiovych (Ed.). Paris; New-York (in Ukr.)
2. Kovaliuk, R. (2001). *The Ukrainian Student Movement in the Western Lands of the XIX-XX centuries*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy (in Ukr.)
3. Zdoroveha, M. V. (2010). *Social and Political Views of Longin Tsehelskyi: abstract of dissertation for doctor's scientific degree in Political Science, Speciality 23.00.01*. Lviv (in Ukr.)
4. Rasevych, M. (1994). Memorandum from July 1915 to the Austrian Government on the need to use the national name „Ukrainians”. *Ukraina v mynulomu (Ukraine in the past)*, 5, Kyiv-Lviv, 172-180 (in Ukr.)
5. Polych, M. (2012). Socio-political activity of Longin Tsegelskyi in the days of the Ukrainian Revolution of 1917-1921. *Materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii „Ternopil i Ternopillia vi storii ta kulturi Ukrainy i svitu (vid naidavnishykh chasiv do sohodennia)” (Proceedings of the International Scientific and Practical Conference „Ternopil and Ternopillia in the History and Culture of Ukraine and the World (from Ancient Times to the Present)”)*, 1. Ternopil: Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka, 147-150 (in Ukr.)
6. Ivanytskyi, I. (2015). Longin Tsehelskyi. „From Legends to Truth”: Key Issues. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka (Scientific notes of the Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk)*, 1 (2). In I. S. Zuliak (Ed.). Ternopil: [TNPU], 152-157 (in Ukr.)
7. Sokhotskyi, I. (1956). *The liberation struggle in the Western Ukrainian lands in 1918-1923*. Philadelphia (in Ukr.)
8. Shevchuk, S. (1965). *It is time to tell the truth about our liberation struggles to achieve freedom for Galicia in 1918-1939*. Toronto: Drukarnia i vydavnytstvo V. Didiuka (in Ukr.)
9. Veryha, V. (1998). *Liberation Competitions in Ukraine 1914-1923: in 2 vol.* Vol. 1. Zhovkva: Vydavnytstvo Ottziv Vasylian „Misioner” (in Ukr.)
10. Stakhiv, M. (1956). *Western Ukraine. An Essay on the History of State Building and Armed and Diplomatic Defense in 1918-1923: In 6 vol.* Vol. 3. Scranton: Z drukarni Narodnoi Voli (in Ukr.)
11. Hrushevsky, M. (1991). *What kind of autonomy and federation does Ukraine want?* Kyiv: T-vo „Znannia” Ukrainy (in Ukr.)
12. Tsehelskyi, L. (1960). *From Legends to Truth: Memories*. New-York; Philadelphia: Bulava (in Ukr.)
13. Datskiv, I. B. (2008). *Brest 1918: Ukraine's European Breakthrough: Monograph*. Ternopil: Aston (in Ukr.)
14. Lisotska, I. R. (2000). *National Liberation Movement in Eastern Galicia in 1918-1921: Military-Political Aspect: abstract of dissertation for doctor's scientific degree in Political Science, Speciality 20.02.22*. Lviv (in Ukr.)
15. *Wiener Zeitung* (1918). 17 Oktober. Retrieved from <https://www.wienerzeitung.at/themen/100-jahre-republik/100-jahre-republik-texte/1000860-Eine-Sterbe-und-eine-Geburtsurkunde.html> (in Germ.)
16. Levytskyi, K. (1931). *The Great Disruption (To the History of Ukrainian Statehood from March to November 1918 Based on Memories and Documents)*. Lviv (in Ukr.)

17. Arkusha, O. H., Boiko, O. V., Borodin, Ye. I. et al. (2009). In T. V. Motrenko, V. A. Smolii (Ed.). History of the civil service in Ukraine: In 5 vol. Vol. 1. Kyiv: Nika-Tsentr (in Ukr.)
18. Vynnychenko, V. (1920-1968). *National Revival: (History of the Ukrainian Revolution [March 1917 – December 1919])*: In 5 pt. Pt. 3. Kyiv; Wien: [Dzvin] – New-York (in Ukr.)

YATSENYUK Halyna, Candidate of Sciences (History), Associate Professor, Department of History of Ukraine, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

THE ACT ZLUKY JANUARY 22, 1919 BY THE EYES OF THE GALICIAN DIPLOMAT (BY THE MEMORIES L. TSEHEL'SKYI)

Abstract. Introduction. *Among the participants in the events of the Ukrainian National Revolution of 1917-1921 are a number of well-known figures, the activities of which today require special scientific consideration. First of all, this concerns the person of Longin Tsegelskyi – a diplomat, representing the Western Ukrainian People's Republic in active political negotiations with the Government of the Directory of Ukrainian People's Republic, before merging into one state. At the same time, the Western Ukrainian diplomat's own vision of a certain difficult negotiation process between the two Ukrainian state entities becomes very relevant, as well as the very fact of proclamation of the Act Zluky.*

The purpose of the study is to reflect his own vision of the key events of state formation. It should also be emphasized, that L. Tsehelskyi immediately, since taking up the post of Secretary of State of the Interior, actively engaged in an extremely important political issue – the construction of political institutions of Western Ukrainians.

Results. *Let us note the key role of Longin Tsegelskyi in the process of state unification of two parts of Ukraine. It was he who convinced the Government of the Directory to start cooperation with the government of ZUNR, and further justify the latter the need to conclude a unification agreement with UNR. It is necessary to point out the critical attitude of L. Tsegelskyi to the Government of the Directory, and some distrust of their political actions, which is not often mentioned in the relevant scientific literature. Nevertheless, this subjective attitude towards political partners did not prevent the Western Ukrainian diplomat from completing an important mission to its logical conclusion. Due to his hard diplomatic work, he was able to sign the Pre-Accession Treaty UNR from ZUNR, and further, on January 22, 1919, conclude the Final Act Zluky between them.*

Conclusion. *For the future, it is necessary to conduct a study comparing the activities of Longin Tsegelskyi and Ukrainian diplomats from the side of the Directory, concerning the proper preparation of the unification of two branches of the Ukrainian people into a single state. Therefore, performing a number of diplomatic missions and missions from the government of ZUNR, L. Tsegelskyi worked productively on the line of the foreign policy department.*

Key words: Longin Tsegelskyi, Western Ukrainian People's Republic, Ukrainian People's Republic, Government, treaty, diplomat, Act Zluky.

Одержано редакцією 24.10.2019
Прийнято до публікації 30.10.2019